

La sínia de l'Hort d'en Copido i Pol·lèntia

Material didàctic

(Dossier per al personal docent)

© Consell de Mallorca. Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística. Servei de Patrimoni Històric, abril de 2021. Revisat, gener 2022.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest document sense l'autorització del Consell de Mallorca.

Per a més informació:

Unitat del Patrimoni Historicoindustrial del Servei de Patrimoni Històric del Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca

Plaça de l'Hospital, 4. 07012 Palma

Telèfon: 971 21 98 15

Adreça electrònica: visitapatrimoni@conselldemallorca.net / phi@conselldemallorca.net

Web: <https://web.conselldemallorca.cat/patrimoni-historicoindustrial>

Coordinació: Aina R. Serrano Espases

Autoria: Aquest document l'ha redactat personal tècnic contractat a través dels programes SOIB Visibles i SOIB Reactiva

Agraïments: Consorci de la Ciutat Romana de Pol·lèntia

Índex

Metodologia i objectius generals	4
Activitats proposades	5
• Activitat 1. Dissenyam un vestuari	5
• Activitat 2. L'evolució dels mètodes d'extracció d'aigua	8
• Activitat 3. Cultivam llenties	11
• Activitat 4. Feim un còmic	13
Bibliografia general	16
Annex	17

Metodologia general

El present document proposa una s'rie d'activitats complementàries a l'itinerari educatiu de la **s'nia de l'Hort d'en Copido i Pol·lèntia** al terme municipal d'Alcúdia. Són activitat pensades per desenvolupar determinats aspectes dels temes principals que es tracten a l'itinerari.

Cada activitat inclou la metodologia, els objectius i una proposta de materials i passos que es poden seguir en cada cas. També inclou un apartat de recursos complementaris i propostes d'ampliació de l'exercici.

Totes les activitats es poden dur a terme de manera individual o en grup. En algunes, es vol potenciar l'ús de les TIC i de les TAC per ensenyar, treballar, aprendre i difondre el treball elaborat.

Les activitats proposades s'adrecen a diferents nivells educatius. Hi ha activitats per a l'alumnat d'educació primària i activitats per a l'alumnat d'educació secundària.

La justificació curricular dels continguts d'aquests exercicis es pot trobar en un document complementari que inclou la relació de continguts curriculars amb els continguts tractats al llarg de tot l'itinerari. Vegeu els documents: Justificació curricular (educació primària) i Justificació curricular (ESO).

Objectius generals

- Comprendre i divulgar el treball dels diferents professionals de la investigació, de la història, de l'arqueologia, de la restauració, etc. sobre les societats antigues.
- Donar una visió més ampla a l'alumnat sobre les diferents cultures i períodes històrics.
- Estimular l'alumnat a conèixer, respectar, valorar i conservar el nostre patrimoni.
- Observar i descobrir l'entorn.
- Valorar els oficis tradicionals de la societat mallorquina preindustrial.

ACTIVITATS PROPOSADES

Activitat 1. Dissenyam un vestuari

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Currículum</i>	<i>Bloc</i>
Educació Artística	Expressió artística	Educació Plàstica, Visual i Audiovisual	Expressió plàstica

Metodologia

Elaborarem un retallable de na Catalineta o en Miquelet per transformar-lo en un arqueòleg o arqueòloga de Pol·lència i en una hortolana o hortolà de l'hort d'en Copido. Aquests personatges representen els dos aspectes de la visita: la ciutat romana i la sinya amb el seu hort. L'exercici parteix d'un dibuix reglat per fer-ne una creació pròpia modificant-lo i elaborant-lo amb llibertat i creativitat.

Per a ESO, l'exercici inclou una recerca sobre la indumentària i el vestit a l'època romana. A partir d'aquesta recerca, s'ha de dissenyar una indumentària corresponent als habitants de la Pol·lència romana i s'ha d'argumentar.

Treballam

- Les habilitats de recerca.
- Les textures i el color.
- La representació en el pla.
- Les habilitats motrius fines.
- La creativitat.

Objectius específics

- Adquirir vocabulari nou i aprendre oficis d'antany (hortolà/hortolana) i moderns (arqueòleg/arqueòloga).
- Entendre la vida quotidiana a un hort tradicional.
- Conèixer els costums i la indumentària de les persones que es dedicaven a l'hort.
- Conèixer els costums i la indumentària dels habitants de la Pol·lèntia romana.
- Relacionar les tasques al camp amb la indumentària tradicional.
- Posar en pràctica la creativitat, combinada amb el coneixement adquirit.
- Treballar les habilitats motrius fines.

Comencem!

Materials (primària i ESO)

- Ordinadors o tauletes
- Llibres i enciclopèdies
- Una còpia impresa de la plantilla (vegeu l'[annex 1](#)) (només primària)
- Cartolines de color
- Llapis, pintures, retoladors
- Goma d'esborrar, maquineta de fer punta
- Estisores

Desenvolupament (primària)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Retallam per les voreres el retallable de l'arqueòleg o arqueòloga i de l'hortolà o hortolana.
3. Dibuixam en un foli en blanc diferents peces de vestir tenint en compte el que sabem d'aquestes dues professions i partint de les mides del cos dels retallables. Cream diferents models usant els diferents tipus de folres, cartolines i papers.

Desenvolupament (ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Feim recerca visual i escrita sobre la vestimenta romana i els habitants de Pol·lèntia: pintures, llibres, recreacions...
3. Dissenyam, a partir de la recerca feta:
 - a. Una sèrie de vestits i accessoris en relació amb el tema de la visita.

b. Una col·lecció nova.

4. Dibuixam en un foli en blanc diferents personatges de la Pol·lèntia romana vestits amb la indumentària tradicional i justificam per què els hem vestit així, esmentant quines imatges i altres fonts hem fet servir de referència.

Si volem ampliar...

Es pot allargar l'activitat donant més expressivitat i moviment a les figures dels personatges i transformar-les de dues a tres dimensions, o fent ús de materials diversos a l'hora de crear la indumentària.

A més dels materials per a l'activitat que s'han esmentat anteriorment, també es poden utilitzar materials reciclats per confeccionar els dissenys nous, com ara: tubs de rotllos de paper, botelles, tassons i taps de plàstic, closques d'ou, fils de diferents gruixes, etc.

Recursos

«El vestit a l'antiga Roma». Blog sobre la història del vestit.

<<https://historiadelvestit.wordpress.com/2016/04/23/els-vestits-a-lanitga-roma/>>

[Consulta: 14 gener 2022]

«La vestimenta romana: prendas, modas y costumbres», dins el web Imperium.

<<https://www.imperivm.org/la-vestimenta-romana/>> [Consulta: 14 gener 2022]

Vídeo de la història del vestit segons les il·lustracions de Mingote:

<<http://modacarmenjane.blogspot.com/2011/01/historia-de-la-moda-por-mingote-by.html>> [Consulta: 14 gener 2022]

Activitat 2. L'evolució dels mètodes d'extracció d'aigua

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Blocs</i>	<i>Currículum</i>	<i>Blocs</i>
Ciències Naturals	Tecnologia, objectes i màquines	Tecnologia (troncal 4t)	Tecnologia i societat
Ciències Socials	Les empremtes del temps	Cultura Científica	Avenços tecnològics i impacte ambiental
Educació Artística	Educació plàstica Expressió artística	Biologia i Geologia	La Terra i l'univers
		Geografia i Història	El medi físic
			L'espai humà
Educació Plàstica, Visual i Audiovisual	Expressió plàstica		

Metodologia

A partir d'una investigació prèvia, crearem un mural amb els tres principals mètodes d'extracció d'aigua de Mallorca al llarg de la història (les sínies, els molins de vent i els motors).

Treballam

- El treball autònom. La investigació.
- La creativitat.
- La capacitat de redactar i d'expressar idees.
- La capacitat de síntesi.
- L'expressió plàstica.

Objectius específics

- Aprendre a fer una recerca autònoma, fent ús de les TIC, els llibres i els testimonis orals.
- Conèixer els mètodes d'extracció d'aigua de la societat mallorquina industrial i preindustrial.
- Incentivar el treball en grup.
- Aprendre a fer una presentació de la recerca.

Comencem!

Materials (primària i ESO)

- Ordinadors o tauletes amb accés a Internet
- Llibres i enciclopèdies
- Cartolines i folis
- Llapis, goma i bolígraf
- Retoladors i llapisses de colors
- Estisores i cola

Desenvolupament (primària i ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Ens organitzam en grups i triam un tema per al mural: sínies, molins de vent o motors.
3. Feim una recerca sobre els sistemes d'extracció d'aigua a les Balears.
4. A partir de la recerca, dissenyam un esbós de mural incloent un apartat gràfic i una explicació escrita breu.
5. Confeccionam el mural amb els materials proporcionats.
6. Presentam el mural a la classe.

Si volem ampliar...

Es poden cercar exemples concrets de cadascun dels elements, fer-ne una petita investigació i, després, afegir la informació obtinguda al mural.

Recursos

Molins de vent d'extracció d'aigua. Consell de Mallorca.

<<https://web.conselldemallorca.cat/-/molins-de-vent-d-extraccio-d-aigua>>

[Consulta: 14 gener 2022]

Sínies. Consell de Mallorca.

<<https://web.conselldemallorca.cat/-/sinies>> [Consulta: 14 gener 2022]

Els camins de l'aigua de les Illes Balears: aqüífers i fonts. Mètodes d'extracció d'aigua.

<https://www.caib.es/sites/aigua/ca/lilibre_els_camins_de_laigua_de_les_illes_balears-38077/> [Consulta: 14 gener 2022]

Activitat 3. Cultivam l'enties

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Curriculum</i>	<i>Bloc</i>	<i>Curriculum</i>	<i>Bloc</i>
Ciències Naturals	Els éssers vius	Biologia i Geologia	Ecologia i medi ambient

Metodologia

En la visita a l'hort d'en Copido, ens hem endinsat en el món de l'agricultura. Per entendre la responsabilitat que comporta cultivar la terra i la il·lusion de recollir-ne els fruits, viurem en primera persona l'experiència de cultivar l'enties. Per poder-ho fer dins el context d'una aula, ho farem amb pots petits reutilitzats.

Treballam

- La responsabilitat.
- L'agricultura, el conreu de la terra.

Objectius específics

- Entendre el procés de vida de les plantes.
- Ésser conscients de l'origen de les hortalisses que consumim a diari.
- Conèixer les parts d'una planta.
- Aprendre a ser responsables d'un ésser viu.
- Comprendre la importància de l'aigua en el desenvolupament de les plantes.

Comencem!

Material (primària i ESO)

- Pots de vidre reciclats o envasos de iogurt
- Cotó
- Regadora
- Fil o corda
- Un paquet de lleties
- Paper arrissat
- Cola blanca
- Etiquetes amb forat

Desenvolupament (primària i ESO)

1. Escoltam atentament l'explicació del professor.
2. Feim ben net el recipient que contindrà les lleties al bany de l'escola.
3. Decoram amb paper arrissat i cola blanca el pot per diferenciar-lo dels altres. Hi fem un cordó al voltant del coll i hi penjam una etiqueta amb el nom.
4. Posam cotó al fons del pot i hi afegim 4 o 5 lleties. Ho regam amb un poc d'aigua.
5. Regam diàriament el pot. Passats uns dies, les lleties hauran germinat.
6. Observam com germina la lletia i aprofitam per analitzar-ne les parts, les característiques principals dels vegetals, la nutrició...

Si volem ampliar...

Es pot començar el projecte de fer un hort urbà dins l'aula o, si teniu la possibilitat, construir un hort al pati. Els alumnes hauran de treballar la terra, plantar i recollir els fruits de l'hort. A més, també es pot fer el seguiment del desenvolupament de cadascun dels cultius i que ho plasmin en un quadern de camp.

Recursos

Producció agroalimentària ecològica. Material didàctic. Generalitat de Catalunya.
<<http://pae.gencat.cat/ca/publicacions-materials-referencia/material-educatiu/>>
[Consulta: 14 gener 2022]

Activitat 4. Feim un còmic

<i>Primària</i>		<i>ESO</i>	
<i>Currículum</i>	<i>Blocs</i>	<i>Currículum</i>	<i>Blocs</i>
Educació Artística	Educació plàstica Expressió artística	Educació Plàstica, Visual i Audiovisual	Expressió plàstica
			Comunicació audiovisual
			Fonaments del disseny
Llengua Catalana i Literatura	Comunicació escrita: escriure	Llengua Catalana i Literatura	Comunicació escrita: llegir i escriure
Ciències Socials	Les empremtes del temps	Geografia i Història	La història

Metodologia

L'activitat consisteix a fer un còmic, amb una història que uneixi l'època romana a Mallorca i la societat preindustrial mallorquina. Per això, abans de crear el còmic, farem una investigació sobre aquests temes (la ciutat romana de Pol·lèntia, la societat preindustrial mallorquina...). Després, pensarem una història adient per tractar sobre aquest tema. I, finalment, durem a terme la idea en forma de còmic.

Treballam

- L'expressió artística.
- La investigació autònoma.
- Els recursos del còmic.

Objectius específics

- Compondre un còmic de forma correcta, amb criteris estètics i de contingut respectuós amb la societat.
- Conèixer la societat i la ciutat romana, els esdeveniments i el seu llegat.
- Aprofundir a través del còmic en l'època romana i la societat preindustrial mallorquina.

Comencem!

Materials (primària i ESO)

- Ordinador o tauleta amb accés a Internet
- Folis en blanc
- Llapis i goma
- Llapis de colors
- Retoladors
- Regle

Desenvolupament (primària i ESO)

1. Escoltam l'explicació del docent sobre les passes que s'han de seguir.
2. Cercam exemples de còmics i de mostres de vinyetes a la premsa.
3. Feim una creació pròpia sobre paper i a mà alçada. També ho podem fer amb un programa de dibuix, utilitzant una tauleta o un ordinador:
 - a) Proposam i redactam una història.
 - b) Dibuixam un esbós del protagonista i dels personatges secundaris de la historieta.
 - c) Componem sobre paper i a mà alçada un primer disseny de les diferents pàgines del còmic.
 - d) Ordenam les escenes i la transició entre vinyetes.
4. Compartim a classe els resultats obtinguts.

Si volem ampliar... (primària i ESO)

Es pot treballar com passar el disseny del còmic fet a mà a l'ordinador utilitzant programes especialitzats. També es pot difondre el còmic a través de les xarxes digitals.

Recursos

«El còmic a l'aula. Material de suport». Consorci de Normalització Lingüística de Barcelona. Novembre de 2015.

<https://www.cpl.cat/media/upload/pdf/e_2016_03_guia_el_comic_a_l27aula_cnl_de_barcelona_editora_128_17967_1_18347.pdf> [Consulta: 14 gener 2022]

«Pensar visualment. El còmic», Carlos Ruiz Brussain. Universitat Oberta de Catalunya.

<<http://arts.recursos.uoc.edu/dibuix/2-3-composicio/>> [Consulta: 14 gener 2022]

Eina web recomanada, temporalment gratuïta, per elaborar un còmic (recurs de guió gràfic). <<https://www.storyboardthat.com/es/comic-maker>> [Consulta: 14 gener 2022]

BIBLIOGRAFIA GENERAL

BARCELÓ, M.; CARBONERO, M. [et al.]. *Les aigües cercades*. Palma: Institut d'Estudis Balearics, 1986.

BOX, M. «Un aprovisionamiento tradicional de agua en el sureste ibérico: los aljibes». *Investigaciones geográficas*, núm. 13, p. 91-106, Universitat d'Alacant, 1995.

CAÑELLAS, N. *L'aigua, el vent, la sang; l'ús de les forces tradicionals a Mallorca*. Palma: Edicions Documenta Balear, 1993.

CARBONERO, M. A. *L'Espai de l'aigua, petita hidràulica tradicional a Mallorca*. Palma: Consell de Mallorca, 1992.

CARO BAROJA, J. *Tecnología popular española*. Madrid: Ed. Nacional, 1983.

CERDÀ, M.; MARTORELL, A.; VILANOVA, B. *Vida i costums a la possessió mallorquina*. Pollença: El Gall Editor, 2001.

LLABRÉS, J.; VALLESPÍR, J. *Els nostres arts i oficis d'antany*. Vol. III-8 i Vol. IV-9. Palma: Gràfiques Miramar, 1983.

MATEOS RUIZ, R. M.; GONZÁLEZ CASASNOVAS, C. (coord.). *Els camins de l'aigua de les Illes Balears: aqüífers i fonts*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España i Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, 2009.

RULLAN, M.; ORFILA, M.; CAU, M. A. «Els últims segles de Pollentia». *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics*, núm. 55. p. 335-346, 1999.

VALLORI, B. *Urbanisme i arquitectura pública a la ciutat romana de Pollentia (Alcúdia, Mallorca). Segles II aC - III dC* (tesi doctoral). Barcelona: Universitat de Barcelona, 2012.

VIBOT, T. *La possessió mallorquina. Arquitectura, explotació i quotidianitat*. Pollença: El Gall Editor, 2016.

SERRA, F. *Alcúdia al segle XVIII i primera meitat del XIX*. Alcúdia: Ajuntament d'Alcúdia, 1988.

SERRANO, A. R. «Las norias de tiro: un ejemplo de la conservación, restauración y puesta en valor del patrimonio histórico industrial en Mallorca». *Molinum*, núm. 44, desembre de 2013, p. 8-13, 2013. <https://molinosacem.com/boletin-molinum/molinum/boletines-actuales/> [Consulta: 14 gener 2022]

SOTO, E. «Los aljibes ocultos de Mallorca». *El Mundo*, 22 de setembre de 2017. <https://www.elmundo.es/baleares/2017/09/22/59c4c52f468aeb60018b45e2.html> [Consulta: 14 gener 2022]

ANNEX

Annex 1. Retallables de na Catalineta i en Miquelet (ACTIVITAT 1)

